

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ «МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ»
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

Мітюшова Єлизавета Романівна

ХОРЕОГРАФІЧНА КАРТИНА «ВИХІД»

Пояснювальна записка

до творчого проекту – кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 024 «хореографія»

Викладач з дисципліни

«Мистецтво балетмейстера»:

кандидат мистецтвознавства, доцент

Богуславський Віктор Миколайович

Науковий керівник:

кандидат мистецтвознавства, доцент

Сапак Наталія Вікторівна

Миколаїв – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичне підґрунтя творчої частини проекту.....	6
1.1. Історична першооснова роботи «Вихід».....	6
1.2. Витоки та традиції єврейського танцю.....	11
1.3. Сучасне використання єврейської народно-сценічної хореографії.....	20
Висновки до першого розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. Художня характеристика творчого проекту.....	31
2.1. Лібрето.....	31
2.2. Форма, жанр, різновид та стилістика. Ідейно-тематичний аналіз.....	32
2.3. Композиційно-архітектонічна побудова.....	34
2.4. Сценарно-композиційний план.....	34
2.5. Дійові особи та їх характеристика.....	36
2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору.....	37
2.7. Сценографія.....	38
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми творчого проекту

Упродовж всієї історії рабство було легалізованим. Людина розглядалася рухомим майном, а насильницькі методи вважалися загальноприйнятною нормою. Тільки у художній літературі та історичних джерелах ми можемо знайти майже весь обсяг страждань людей, які будучи невинні опинилися у рабстві.

Нашу країну також не мінувало таке лихо. Про це ми читаємо у творах Тараса Григоровича Шевченка, де автор будучи кріпаком розповідав у своїх записах про тяжку ношу, яку йому довелося нести великий проміжок часу. Але це не можна порівняти з тим рабством через яке пройшов єврейський народ.

Переселившись до Єгипту, їх предки і гадки не мали, що з приходом нового фараона, євреїв за їх велику чисельність і силу, будуть виснажувати важкими роботами. Але саме в цих злощасних обставинах народжується лідер, через якого Бог, який має владу і силу підкоряти собі увесь світ, визволяє свій народ від тираністичного відношення єгипецького правління.

Розглядаючи цю історію можна зрозуміти характер Бога, котрий нізащо не залишить своїх дітей на попрання іншим і завжди прийде на допомогу, коли обставини тиснуть і знесилюють. Це є актуальним для нас у різний період часу.

Актуальність. Саме за допомогою бакалаврської роботи можна відтворити на сцені історичну подію та донести її глядачу зрозумілим способом та показати проблематику події під іншим кутом, використовуючи при цьому хореографію. Таким чином, відтворюючи минуле, можна надати можливість глядачу поринути у часи про які йдеться у сюжеті, а також звернути увагу на важливі рішення людей, які повністю змінили хід подій.

За допомогою практичної частини дипломної праці – збільшується інтерес суспільства до проблематики та питань, які були представлені спочатку у писемному варіанті. Тобто, здійснюється процес розвитку та

переосмислення у даному варіанті над темами: віри у краще майбутнє, віра і довіра Богові та впевненість в його незмінності та милості.

Мета творчого проекту – на базі аналізу і узагальнення теоретичного матеріалу першооснови, здійснити практичну постановку - «Вихід», використовуючи виразні засоби хореографічного мистецтва; розглянути використання та поєднання народного виду хореографії із класичним та сучасним на сцені.

Завдання творчого проекту:

- Розглянути історичну першооснову бакалаврської роботи використовуючи історичні та літературні джерела.
- Розглянути витоки єврейської хореографії.
- Дослідити використання єврейської народно-сценічної хореографії в сучасному мистецтві.
- Здійснити балетмейстерську постановку хореографічної картини «Вихід».
- Розробити сценарно-композиційний опис бакалаврської роботи.

Новизна творчого проекту полягає в:

- креативному інтерпретуванні на сцені єврейської народно-сценічної хореографії;
- пошуку режисерських та сцено-графічних вирішень питань, що стосуються балетмейстерської справи за допомогою знаходження лексичних розв'язок;
- використання оригінальних форм професійного спілкування та інноваційних технологій при практичному показі роботи;

Практичне значення творчого проекту. Хореографічна картина «Вихід» може використовуватись як у навчальному процесі так і в хореографічних масштабних виставах. Використовуючи літературні джерела, хореографічна картина може відрізнятись від інших хореографічних номерів з тим самим сюжетом, дивлячись через призму того чи іншого постановника, який поринувши у цю історичну подію інтерпретував її по-своєму. Також і

назва може відрізнятись, обсяг діючих осіб і період початку та закінчення історичної події у хореографічному творі, тощо.

Апробація творчого проекту. Хореографічна картина «Вихід» була показана на екзамені з «Мистецтва балетмейстера» (ВП «МФ КНУКіМ», ауд.(...), 00.00.2022 р.), на практичному показі творчих проектів у актовій залі університету (Миколаїв, 00.00.2022 р.).

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (...), додатків (...). Загальний обсяг роботи – 52 сторінки, з них основного тексту – (...) сторінок.

РОЗДІЛ 1. Теоретичне підґрунтя творчої частини проекту

1.1. Історична першооснова роботи «Вихід». Бакалаврська робота хореографічна картина «Вихід» базується на священній книзі Біблії, яка є найдавнішим і найточнішим історичним джерелом в усьому світі.

Біблія налічує в собі 66 книг. З них 39 книг Старого Заповіту і 27 книг Нового Заповіту. У першій книзі Біблії «Буття» йдеться мова про створення всього світу, про перших людей, а також про те, як Бог обрав свій народ.

Господь пообіцяв Аврааму, що дасть йому нащадків як зірок на небі, і дав йому Бог: «...то благословляючи, Я благословлю тебе, і розмножуючи, розмножу потомство твоє, немов зорі на небі, і немов той пісок, що на березі моря. І потомство твоє унаслідує брами твоїх ворогів. І всі народи землі будуть Насінням твоїм і будуть благословенні через те, що послухався ти Мого голосу»[1, книга Буття 22:17-18]. Таким чином сформувався Богом обраний єврейський народ.

Авраам народив Ісака, Ісак народив Якова, а Яків народив дванадцять синів, одним з яких був Йосиф, котрий через братів опинився у Єгипті та через Божу милість став правою рукою фараона та допоміг Єгипту пережити голод. Тому Яків з синами перейшли до землі Єгипетської.

З цієї самої миті розпочинається друга книга Біблії «Вихід». Бакалаврська робота «Вихід» основана на подіях цієї книги та має таку ж саму назву і розкриває основних дійових осіб книги.

Євреї жили багато років у Єгипті, і стали багато чисельним та надзвичайно сильним народом. Змінився фараон, котрий не знав Йосифа. І усвідомив фараон те, що Ізраїлеві сини чисельніші та сильніші за єгипетських. Та злякався, бо знав що якщо Ізраїль піде війною, то переможе.

Тому встановив над народом Ізраїля начальників податків, щоб його гнобити своїми тягарами. Але чим більше його гнобили і мучали, тим більше він множився та поширювався. І жахалися єгиптяни через євреїв. Тому фараон змушував їх тяжко працювати коло глини та коло цегли, і коло всякої праці на полі. І цього було не достатньо.

Тоді наказав фараон усьому народу єгипетському, говорячи: «Кожного народженого єврейського сина кидайте його до Річки, а кожну дочку оставляйте при житті!»[1, книга Вихід 1:22].

Прошло багато років тяжкої праці, принижування та знущань. Але в цей час ріс хлопець, котрого матір у дитинстві пустила в корзинці по річці Ніл, щоб зберегти йому життя і щоб стража не знайшла і не вбила його. Однак знайшла його дочка фараонова, прийняла та виховувала його як сина і дала ім'я Мойсей.

А коли підріс Мойсей, вийшов він до братів своїх євреїв, та страдав дивлячись на їх рабство. І в цей же час побачив він єгиптянина, який бив єврейського чоловіка. Розлючений цим дійством, Мойсей вбив цього жорстокого єгиптянина, і заховав його в пісок. Фараон, почувши цю новину, шукав негайно вбити Мойсея, але Мойсей утік від фараонового лиця, та оселився в країні Мідіян.

Там він жив і працював. Одружився та народив дітей. Також пройшов час та змінився фараон у Єгипті. Одного дня Мойсей зайшов у пустелю, і явився йому Бог у вигляді куща котрий горить та не згасає.

І промовив до нього Господь: «Я бачив біду Свого народу, що в Єгипті, і почув його стогін і відчув Я болі його. І Я зійшов, щоб визволити його з єгипетської руки, та щоб вивести його з цього краю до Краю доброго й широкого. А тепер іди ж, і Я пошлю тебе до фараона, і виведи з Єгипту народ Мій, синів Ізраїлевих!»[1, книга Вихід 3:16].

Послухався Мойсей Бога і взяв з собою жінку свою та синів своїх, і посадив їх на осла, та й повернувся до єгипетського краю. І взяв Мойсей посох свій.

Прийшов Мойсей до фараона, та сказав: «Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Відпусти народ Мій! А фараон відказав: Хто Господь, що послухаюсь слова Його, щоб відпустити Ізраїля? Не знаю Господа, і також Ізраїля не відпущу!»[1, книга Вихід 5:2].

З того часу фараон став посилювати навантаження у роботі для євреїв та більше знущатися над ними. А Мойсей не припиняв приходити до нього та вмовляти щоб відпустив Божий народ. Фараон ще більше становився жорстоким по відношенню до синів Ізраїлевих та Господь почав насилати кару на Єгипет.

Всього кар було десять: покарання кров'ю; нашествя жаб; нашествя комах (мошки, пуході, воші, клопи); рої мух; мор худоби; виразки і нариви; грім, блискавки і вогненний град; нашествя сарани; незвичайна темрява (тьма єгипетська); смерть первістків.

«І встав фараон уночі, він та всі раби його, та весь Єгипет. І знявся великий стон в Єгипті, бо не було дому, щоб не було там померлого!... І покликав фараон Мойсея вночі, та й сказав: Устаньте, вийдіть з-посеред народу мого, і ви, і сини Ізраїлеві. І йдіть, служіть Господеві, як ви казали!»[1, книга Вихід 12:30-31].

І сталося з того самого дня, вивів Господь Ізраїлевих синів з краю єгипетського. Але раптом змінилося серце фараона та рабів його до народу Ізраїльського, і пожалкували, що відпустили євреїв з землі Єгипту.

І застріг фараон свою колесницю та зібрав народ свій. І гналися єгиптяни за синами Ізраїля, колесниці фараонові, та військо його, і догнали їх, як вони отаборилися були біля моря. А фараон наближався з військом до них.

Раптом побачили Ізраїлеві сини, аж ось єгиптяни наздоганяють їх! І дуже злякались. Весь народ ізраїльський почав молитися до Господа та благати Його врятувати їх від армії Єгипту.

І проголосив Мойсей до народу: «Не бійтеся! Стійте, і побачите спасіння Господа, що вчинить вам сьогодні. Бо єгиптян, яких бачите сьогодні, більше не побачите їх уже повіки! Господь буде воювати за вас! І пізнають єгиптяни, що Я Господь, коли буду Я прославлений через фараона, і через колесниці його, і через повалене військо його!»[1, книга Вихід 14:1].

І рушив Янгол Божий, що йшов перед Ізраїльським табором, і пішов за ними. Рушив і стовп хмари перед ними, та став за ними, і ввійшов він у

середину між табір Єгипту й між табір Ізраїлів. Та була та хмара і темрява для Єгипту, а ніч розсвітив він для Ізраїля. І не зближався один до одного цілу ніч.

Та сказав Господь Мойсею, щоб народ рушав по морю. А Мойсею наказав підняти посох свій, і простягти руку свою на море, і розітнути його, і нехай увійдуть Ізраїлеві сини в середину моря, на суходіл.

Господь гнав море сильним східнім вітром цілу ніч, і зробив море суходолом, і розступилася вода. І ввійшли Ізраїлеві сини в середину моря, як на суходіл. А єгиптяни гналися, і ввійшли за ними всі фараонові коні й колесниці його, та війська його до середини моря, і поглянув Господь на єгипетський табір у стовпі огня й хмари, та й привів у замішання єгипетський табір.

Бог покидав колеса з колесниць його, і вчинив, що йому було тяжко ходити. Почали єгиптяни тікати від ізраїльтян, бо Господь воює за них! І промовив Господь до Мойсея: «Простягни свою руку на море, і нехай вернеться вода на єгиптян, на їхні колесниці й на комонників їхніх.»[1, книга Вихід 14:16].

І простяг Мойсей руку свою на море, і море повернулося. І кинув Господь єгиптян усередину моря. Жоден з них не вижив! А Ізраїлеві сини йшли суходолом у середині моря.

Саме так визволив Господь Ізраїля з єгипетської руки. І бачив Ізраїль мертвих єгиптян на березі моря. І побачив Ізраїль сильну руку, яку виявив Господь у Єгипті, і став боятися той народ Господа! І ввірував він у Господа свого. Довга подорож була Ізраїльського народу до землі, яку Бог їм обіцяв. Але була з ними рука Божа на всякому місці у кожен час і по сьогоднішній день.

Біблія є головною першоосновою бакалаврської роботи «Вихід». Історична подія, яка в ній зображена, повністю основана на реальних подіях і має підтвердження в інших історичних та літературних джерелах.

Під час створення хореографічного тексту, для даної роботи, доречно буде звернутися до загально-професійних підручників, таких як: «Основи народно-сценічного танцю» Зайцев Є., Колесниченко Ю.; «Зразки народної хореографії» Литвиненко В.А.; «Сюжетні Танці» Ніколаєв А.І.; «Танці народів світу» Белінська А.І.; «Дуетно-сценічний танець» Пуйова В.В., Пуйов В.М.

Завдяки опрацюванню даних підручників, бакалаврська робота буде мати більш професійний вигляд, та грамотну побудову хореографічної картини. Автори підручників поклали тверду основу опрацьовану роками професійними педагогами та хореографами. Тому кожна творча робота не має обходитись без історичного підґрунтя і літературних джерел, які збагачують знання хореографа щодо його виду діяльності.

Використання додаткових інформаційних джерел збагачує не тільки практичну частину роботи, а й більш ширше розкриває тему та проблематику теоретичного підґрунтя дипломної роботи. Тому треба ретельно перевіряти та обирати матеріал для теми.

Наприклад, офіційні сайти про творчість єврейських сучасних колективів, або колективів, які у своїй творчій програмі використовують єврейські хореографічні номери, розкриває актуальність єврейського народного танцю по сьогоднішній день. У кожному такому сайті міститься повна інформація про колектив, нагороди, творча програма тощо. Отже можна дізнатися не тільки про колектив, а й про кожен хореографічний номер, який входить до творчої програми колективу.

Використання необхідної інформації надає змогу дізнатися більше про сучасне використання єврейського танцю, про головні фактори які впливають по сьогодні на структуру хореографічного номеру, що саме надихає автора на створення конкретного номеру чи всієї вистави, а й заглянути у минуле.

Також можна дізнатися про найперші витoki танцювального мистецтва цієї народності. Ким, чим і за яких обставин виник і почав активно розвиватись єврейський танець. Ознайомитися з традиціями та культурою даного народу, який є основною частиною бакалаврської роботи.

Ширше дізнатися про використання слів, які використовують щоб охарактеризувати увесь танець, чому саме такі атрибути використовують в цьому номері і чого цей танець танцюють тільки на це свято.

1.2. Витоки та традиції єврейського танцю. Вихід єврейського народу з рабства Єгипту, зіграло значну роль для цієї нації. Тому в ході цих подій виникло свято, яке євреї називають Песах. «Песах» означає «пройшов повз» і нагадує кожному єврею, що Всевишній минув єврейські будинки, знищуючи первістків Єгипту.

Перед тим як Бог наслав останню десятю кару на єгиптян, Він наказав кожному єврею бути в цей час дома з сім'єю, та заколоти молодого ягня, котре спочатку жило разом з ними, щоб разом з родиною повністю його скуштувати. А кров'ю ягня помазати двері, щоб янгол-губитель не зайшов у дім, та не погубив первістків цієї хати. Бо Господь послав цю кару на єгиптян, щоб фараон злякався всемогутнього Бога та відпустив євреїв з рабства. Під час останньої кари помирає син фараона, і він відпускає Ізраїлевих синів з Єгипту.

Свято Песах святкується кожного року з того самого дня, коли євреї врятувалися від рабства і по сьогоднішній день. Саме з допомогою цієї традиції, євреї згадують свою тяжку працю, десять кар та милість Бога над ними.

Основним дійством, яким розпочинається Песах є єврейська обрядова трапеза – Седер. Трапеза відбувається ввечері 15-го дня місяця Нісан Єврейського календаря (який припадає на другу половину березня чи квітня у Григоріанському календарі). Песах триває сім днів в Ізраїлі та 8 днів за межами країни.

Слово "сейдер" на івриті означає "порядок" - протягом цієї особливої трапези євреї повинні виконати багато заповідей та розпоряджень, які докладно описані у Великодній Агаді. Головними обов'язками цього вечора є чотири заповіді:

1) Їсти мацу, що символізує "хліб бідності", подібний до того, який їли наші предки, покидаючи Єгипет.

- 2) Розповідати про вихід із Єгипту.
- 3) Випити чотири келихи вина (або виноградного соку), що відповідають чотирьом виразам, що описують єврейське звільнення з рабства.
- 4) Їсти марор - гірку зелень, що нагадує нам всю гіркоту єгипетського рабства.

Кімнату, в якій проводиться седер, і стіл, за яким сидять під час його проведення, слід по можливості прикрасити, щоб ще раз наголосити на особливому характері свята, під час якого кожен з нас ніби відзначає своє звільнення з рабства. На крісло голови сім'ї кладуть подушки - він повинен лежати, спираючись на ліву руку, демонструючи цим свободу, отриману народом після виходу з Єгипту.

Для проведення седера необхідно мати:

- 1) Мацу - три цілі маци (переважно круглі, виготовлені вручну, т. зв. "маца-шмура").
- 2) Вино – по чотири келихи для кожного члена сім'ї. Про величину келиха існують різні думки: одні вважають, що в ньому має бути не менше 86 р., інші вважають мінімальною дозою 150 г. Кожен келих слід намагатися випити повністю, принаймні більше половини. Вино рекомендується вибрати якомога краще і переважно червоне – на згадку про кров єврейських немовлят, зарізаних фараоном.
- 3) М'ясо ("зроа") - невеликий шматок м'яса з кісткою (зазвичай шматочок курячої шийки), пропечений на вогні. Він символізує Великодне жертвопринесення.
- 4) Яйце – зварене круто. Воно символізує друге святкове жертвопринесення, яке відбувалося у кожне з трьох основних свят. Зазвичай заготовляють кілька яєць, але для ритуалу достатньо одного.
- 5) Марор – розтертий хрін та салат. Салат потрібно ретельно перевірити, чи немає між листям черв'ячків салатного кольору.
- 6) Харосет – суміш із тертих яблук та мелених горіхів, перемішаних з вином до тістоподібного стану, що зовні нагадує глину, – на згадку про поневолення євреїв, яких змушували працювати, виготовляючи цеглу з глини.

7) Карпас – цибуля або очищена варена картоплина.

8) Хазерет - розтертий хрін та салат.

Чистий білий рушник складається втричі, а в складках закладаються всі три маці (кожна маца окремо) або маца прокладається і прикривається серветками. Останні 6 предметів розташовуються поверх маці у вигляді двох трикутників, звернених вершинами до господаря будинку, що сидить за столом. Вершинами верхнього трикутника є зраа, яйце та марор, у нижньому трикутнику – харосет, карпас та хазерет.

Відзначаються 15 етапів седера, які зазвичай проголошуються провідним седером:

1. "Кадеш" (освятити) – наказ вимовити молитву Кідуш, що освячує свято і складається з трьох благословень: на вино, на свято та шеехейону – (традиційне благословення на нові події, нові плоди тощо). Після цього випивають перший із чотирьох келихів вина. Кожен учасник седера п'є свій келих вина напівлежачи, спираючись на ліву руку.

2. "Урхац" (умиє) - всі учасники седера миють руки, але не вимовляють при цьому звичайного при обмиванні рук благословення і знову сідають за стіл. Глава сім'ї (провідний седер) не встає: все необхідне миття рук йому підносять.

3. "Карпас" – шматочок цибулі або картоплини, що лежить на кеарі, їдять, попередньо вмочивши в солону воду і промовивши відповідне благословення для овочів.

4. "Яхац" (розділи) - з кеари витягується середня маца, вона ділиться на дві частини, після чого меншу частину повертають на місце, а велику завертають у рушник (або серветку) і приховують для Афікомана, який з'їдають наприкінці трапези.

5. "Магід" (розповідай) - починається оповідь про Вихід з Єгипту. Провідний седер відкриває мацу і проголошує: "Це мізерний хліб, який їли наші предки, виходячи з Єгипту...". І відразу знову наповнюють келихи. Потім слово надається молодшому, який ставить традиційні чотири запитання. Подальша

розповідь – відповідь на ці запитання. Наприкінці "Магіда" всі випивають другий келих вина, знову ж таки напівлежачи, спираючись на ліву руку.

6. "Рахця" (омивання) - знову всі миють руки, але тепер вимовляють звичайне в таких випадках благословення.

7-8. "Моці-маца" – взявши до рук три маці, включаючи зламану між двома цілими, вимовляють благословення на хліб. Потім, поклавши нижню мацу назад на блюдо і тримаючи верхню та зламану, вимовляють спеціальне благословення на мацу. Потім, відламавши від верхньої та середньої маці шматки щонайменше величиною з казаїт (половина круглої маці або одна квадратна маца), потрібно напівлежачи, спираючись на лівий бік, з'їсти обидва шматки разом.

9. "Марор" (гірке) - всі учасники седера беруть грудку розтертого хрону з салатом (розміром щонайменше з третину яйця), вмочують у харосет, потім його струшують і вимовляють спеціальне благословення. Їдять, ні на що не спираючись.

10. "Корех" (згорни) – всі учасники седера роблять своєрідний сандвіч із двох шматків маці (для цього береться нижня маца), прокладаючи між ними хазерет (хрін та салат). Хазерет вмочують у хоросет і вимовляють пам'ятні слова про мудреця Хілле - "Кен осо Хілле ...". Їдять, спираючись на ліву руку.

11. "Шулхан горіх" (накрій на стіл) - це, власне, трапеза, в якій кожна господиня може продемонструвати свою винахідливість. За їжею можна пити вино, але це не зараховується до чотирьох бокалів.

12. "Цафун" - після того, як їжа закінчена, повинен бути з'їдений афікоман - прихований шматок маці. Кожен з'їдає шматок розміром щонайменше з казаїт, напівлежачи, спершись на ліву руку. Першої ночі седера афікоман необхідно з'їсти до півночі. Після афікоману нічого не можна ні їсти, ні пити (за винятком двох бокалів вина, що залишилися).

13. "Берах" (благословення) – наповнюють третій із чотирьох келихів вина та вимовляють застільну молитву, після чого вино випивають.

14. "Халлел" (Хвала) – після наповнення четвертого келиха вина вимовляють при відчинених дверях коротку молитву "Шефох", а потім спеціальну хвалебну молитву "Халлел". Наприкінці седера п'ють четвертий келих вина, не забувши вимовити благословення до та після пиття.

15. "Нірця" (задоволення) - після закінчення правильно проведеного седера можна бути впевненим, що він був схвалений Всевишнім.

Історія єврейського народу охоплює майже чотири тисячі років і сотні інших різних народів, їхню релігію і культуру, з якими протягом усієї своєї історії взаємодіяв єврейський народ. Істотна частина єврейської історії пов'язана з територією, яка сьогодні називається державою Ізраїль.

За Біблією, євреї ведуть своє походження від біблійних патріархів Авраама, Ісака та Якова, які жили в землі Ханаан з XVIII століття до нашої ери. Під час римського періоду євреї були розсіяні та поширилися по всьому світу в так званій діаспорі. Після геноциду євреїв під час Другої світової війни була створена держава Ізраїль[19].

Традиційний єврейський танець є найважливішою частиною культурної спадщини євреїв, починаючи з біблійних часів. У минулому він використовувався в якості невід'ємної частини релігійних церемоній і обрядів. Традиційні танці досі продовжують процвітати в деяких громадах і до цього дня.

На початку історії іудаїзму, танець використовувався для вираження різних емоцій. Євреї споконвіку танцювали, щоб висловити свою радість, скорбота і будь-які інші емоції, застосовні до конкретного часу і події. Деякі з цих танців дожили і до сьогоднішніх днів, наприклад, на весіллях часто виповнюється традиційний танець у супроводі відомої клезмерської музики.

Єврейські танці мають, мабуть, саму суперечливу і цікаву історію, серед народних танців усіх світових культур. Вона щільно переплітається з історією самого єврейського народу, всіх поневірянь, які довелося зазнати дітям Авраама на шляху до набуття власної території - Ізраїлю, і визнання своєї народності.

Довгий час єврейський танець не мав своїх чітких відмінностей. Справа в тому, що євреї, які перебувають абсолютно в різних куточках усього світу часто не мали постійного зв'язку між собою, і тому кожна окрема єврейська громада могла похвалитися власним танцем.

Зрозуміло, що характер, плавність і темп танцювальних рухів людей, що живуть за сотні тисяч кілометрів один від іншого, могли і зовсім не мати нічого спільного, але, тим не менше, кожен танець, коли-небудь придуманий і станцована євреєм можна назвати єврейським танцем. Різноманітність і цікавість таких танців вражає уяву і не може не зацікавити людину, навіть ніяк безпосередньо не пов'язаного з єврейською культурою.

Вперше фестиваль єврейського танцю, де були об'єднані всі його різновиди, був проведений в 1944 році в кібуці Далія. Це було дуже значуща подія для єврейського народу, оскільки на фестивалі вперше в «офіційному» контексті заговорили про єврейське танці, як про національну особливість. Надалі такі святкування відбувалися досить часто. Зокрема в Одесі щорічно відбуваються дуже видовищні фестивалі єврейського танцю[20].

Єврейські танці формувалися і розвивалися протягом багатьох століть, поєднуючи традиції як самих євреїв, так і традиції язичників, з якими вони жили поруч. Проте, свій власний стиль і деякі традиції - наприклад, правило, що не можна танцювати разом з протилежною статтю на офіційних заходах[18].

Цей танець розвивався в певних традиціях і канонах. Наприклад, по релігійним правилам на офіційних заходах вважалися неприпустимими спільні танці з протилежною статтю - жінки і чоловіки повинні були танцювати окремо. Але не всі дотримувалися цього правила. Окремі напрямки іудаїзму вважали це цілком допустимим.

Танці і танцювальні вечори вважаються для євреїв місцем, де хлопці знайомляться з дівчатами і вибирають собі наречену. За єврейським звичаєм період знайомства і залицянь не затягувати на довгий час, пара зустрічей вважається достатньою, щоб визначитися і прийняти рішення.

Найбільш відомим жанрами єврейського танцю є ізраїльський танець, що поєднує в собі різні форми, включаючи балетні, святковий танець Хава Нагіла та кругової єврейський народний танець Хору, популярний на весіллях і релігійних обрядах. Особливою любов'ю користується Хава Нагіла.

Ця життєрадісна пісня, природно, знайшла і танцювальну форму. Початок танцю повільне, потім мелодія поступово прискорюється і закінчується потужним темпом. Цю запальну пісню співають і танцюють на всіх святкових заходах і не тільки в єврейських громадах, вона стала популярна у всьому світі[15].

Ще починаючи з часів утворення єврейського етносу, як такого, утверджуються правила, норми та традиції поведінки, співвідношень одне з одним, які витікають із Тори. Наприклад, святкові традиції, традиції оформлення помешкань, одягу, поведінки в сім'ї тощо[14].

У Біблії налічується не менше одинадцяти івритських коренів слів, які можна зв'язати з танцювальними рухами національного танцю. Найбільш уживані з них утворені від іменників, такі як: махол (танець), мехолел (танцювальний), риккуд (танець, що зазвичай супроводжується стрибками), ракдан (танець), ракданіт (танець).

Два синонімічні терміни «махол» і «риккуд» служать для опису рухів і положень людського тіла, так і позначення мистецтва хореографії та створення художнього образу. Велика кількість івритських термінів, пов'язаних з хореографією, свідчить про значний рівень її розвитку в єврейській традиції[3].

Танець постає в Біблії як уособлення радості та антитеза горя: «...час нарікати і час танцювати»[1, книга Екклезіяст 3:4]; «Припинилася радість нашого серця; хороводи наші звернулися в нарікання»[1, книга Плач Єремії 5:15].

У тому ж значенні використані образи хореографії і в пророцтві Єремії про відновлення Ізраїлю: «Я знову влаштую тебе, і ти будеш влаштована, діво Ізраїля, знову прикрашатимешся тимпанами твоїми і виходити в хороводі тих,

що веселяться»[1, книга Єремії 31:4], «Тоді дівчина буде веселитися в хороводі, і юнаки та старці разом...»[1, книга Єремії 31:13].

У давнину єврейський танець включав основні різновиди національного фольклору. Переможні танці зазвичай виконувались жінками та поєднувалися зі співом. Судячи з описів у Біблії, такий танець починала солістка, супроводжуючи його співом, потім пісню підхоплював хор жінок, які водночас танцювали та акомпанували собі на музичних інструментах.

Такий був танець сестри Мойсея Мірьям після переправи ізраїльтян через море. Це перша згадка хореографії в Біблії: «І взяла Мірьям, пророчиця... тимпан в руку свою, і вийшли всі жінки за нею з тимпанами та в хороводах»[1, книга Вихід 15:20],[2].

«Жінки з усіх ізраїльських міст виходили... зі співом і танцями» назустріч Саулу і Давиду після перемоги над Голіафом»[1, книга 1 Самуїла 18:6].

Танець був невід'ємною частиною свят, під час яких особливо яскраво виявлялося взаємопроникнення всіх видів народної творчості. Особливо насичене елементами хореографії було свято Суккот, пов'язане зі збиранням урожаю.

У храмі щодня влаштовували ходи довкола вівтаря після жертвопринесення. На другий день свята в жіночому дворі відбувалася хода жінок, які тримали в руках гілки пальми, мирта та верби і співали гімни. Апогеєм святкових веселощів були танці, що виконували під час церемонії протягом ночі у дворі храму[20].

З обрядових танців, пов'язаних зі збиранням урожаю та укладенням шлюбу, у Біблії повідомляється про хороводів дівчат у виноградниках. До обручок або весільних танців відносять згадану у Священному писанні «танець у два ряди»[1, книга Пісні Пісень 7:1-2] (мехолат ha-маханаім), хоча неможливо визначити, чи маються на увазі два кола танців, одне всередині іншого, що рухаються в протилежних напрямках, або дві окремі групи танців - одна біля або навпроти іншої.

У діаспорі, зважаючи на зміни умов життя єврейського народу, змінилися форми хореографії. Наприклад, святкові танці, пов'язані із сільськогосподарською тематикою, перестали існувати, оскільки свята втратили прикріпленість до природного річного циклу.

Але хореографія продовжувала відігравати важливу роль у житті єврейських громад. Під час свят та церемоній у сім'ї виконувались обрядові танці релігійного змісту.

Поряд з святковими танцями продовжували існувати побутові та жартівливі. Танцювальний фольклор різних єврейських громад відрізнявся за засобами пластичної виразності, за темпом та ритмом руху, що пов'язано з різними умовами життя і особливо з впливом традицій хореографії навколишнього неєврейського населення[8].

Важливе релігійне значення має танець у послідовників хасидизму, які сприймають його як вираз захопленої прихильності до Бога. Тому апогеєм свят у них став сольний танець цаддика — загорнувшись у таліт, зі свитком Тори в руках. Він танцює серед своїх хасидів, які акомпанують йому своєрідним співом і хлопками[6].

У багатьох громадах Східної Європи, особливо в Угорщині, Моравії та Румунії, єврейська молодь збиралася в суботу після обіду (за хорошої погоди — у дворі синагоги) та танцювала під наглядом однієї з жінок.

Цей вид суботньої розваги часто називали «жок» за назвою популярного румунського танцю, який охоче виконувала і єврейська молодь. Незважаючи на поширеність цього звичаю, він нерідко викликав нарікання раввинів, проте, як правило, їм не вдавалося припинити його[4].

Особливого значення мала хусточка — аксесуар, який дозволяв чоловікам та жінкам танцювати разом, не тримаючись за руки.

Духовні керівники багатьох громад ставилися до танцю амбівалентно: з одного боку, танець як частина обрядів та звичаїв був невід'ємною частиною способу життя єврейського народу, з іншого — в танці вбачали небезпеку для

моралі через його чуттєву природу та можливість безпосереднього контакту між юнаками та дівчатами .

Окрім збереження танцювального фольклору різних громад, ансамблі народного танцю розвивають танець, який називають ізраїльським народним.

Створений у 1920-30-ті роки професійними хореографами, він за сто років пройшов процес трансформації, під час якого «вигадані», «штучні» твори перетворилися на органічну складову масової народної культури. Нині ізраїльський народний танець користується найбільшою популярністю серед міського населення[5].

1.3 Сучасне використання єврейської народно-сценічної хореографії. По сьогоднішній день в Ізраїлі існують десятки аматорських та напівпрофесійних ансамблів народного танцю, які виїжджають на гастролі за кордон та мають великий успіх. Репатріанти з різних країн збагатили ізраїльський танець різноманітними ритмами та елементами хореографії.

Лише завдяки зусиллям ізраїльських фахівців (насамперед, Г. Кадман та Шуламїт Бат-Дорі) вдалося зафіксувати та зберегти ці традиції. Сьогодні нове покоління ізраїльтян продовжує розвивати традиції різних єврейських громад у танцювальних ансамблях, репертуар яких заснований на фольклорно-етнічному матеріалі.

Так, в Ашкелоні існує ансамбль грузинського народного танцю, в Хайфі — ансамбль вихідців з Ефіопії («Ескеста», амхарською мовою «Плечі»). Високим рівнем майстерності відрізняється ансамбль «Анахну кан» («Ми тут»), створений на початку 1970-х. вихідцями з Латвії, Литви та Естонії[9].

Єврейський танець продовжує свій розвиток по сьогоднішній день. І навіть те, що він містить в собі багато хореографічних елементів інших країн, не заважає йому бути одним з харизматичних та яскравих танців світу. Цей стиль єврейських танців, який виконують танцівники, неможливо сплутати з

ніяким іншим. Частіше за все єврейські танці містять в собі сюжет, який відображає характер єврейського народу, і який дуже імponує глядачеві.

Багато відомих асамблей світу використовують єврейську хореографію в своїх виставах, а також організують конкурси та змагання з виконання єврейського народно-сценічного танцю.

Ось наприклад в Україні влаштував проведення масштабного конкурсу єврейського танцю директор Хмельницького благодійного фонду «Хесед Бешт» Ігорь Ратушний. І не дарма, адже майже кожен танцювальний колектив Поділля має в своєму репертуарі танцювальну композицію з єврейської тематики[10].

Цьому сприяє історичне минуле: територія рідного краю тісно пов'язана з єврейською культурною спадщиною. Це значить, що і музика і танці зберегли слід єврейської творчості, що є пізнаваною і у наш час.

Таким чином, за ініціативи Хмельницького благодійного фонду «Хесед Бешт» та Хмельницького обласного науково-методичного центру культури та мистецтв було започатковано Обласний конкурс єврейського танцю «Єврейська Феєрія». Можливість позмагатися в майстерності єврейського танцю припала до душі майже двом десяткам танцювальних колективів з Хмельницької області.

Своєрідною «родзинкою» конкурсу став колектив «Нігунім» під керівництвом Марини Ніщенко – гості з міста Чернівці. Колектив існує при благодійному фонді «Хесед Шушана» та професійно займається єврейською хореографією.

В репертуарі «Нігунім» танці різних єврейських етнічних груп, як-то марокканських євреїв, чи євреїв Єгипту. Колектив проводить майстер класи з єврейських танців для керівників танцювальних колективів[11].

У Миколаєві яскравим представником єврейської культури є танцювальний колектив «Сімха», назва якого в перекладі з іврити означає «радість». Колектив брав участь у численних концертах, конкурсах,

фестивалях в Україні та за її межами. Деякі учасники побували в Польщі, Угорщині, Аргентині, Мексиці, Латвії, Канаді й інших країнах.

Колектив три рази посідав перше місце в обласному конкурсі хореографічного мистецтва «Перлина Прибужжя» у номінації «народна хореографія». Посів перше місце у Всеукраїнському фестивалі-конкурсі «Миколаївські зорі» у номінації «народна хореографія» і друге місце в обласному відбірковому турі V фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського. Брав участь у фестивалі національних культур «Дружба» та обласному святі хореографічного мистецтва «Танці народів світу»[2].

Єврейський ансамбль пісні і танцю Культурного Центру Вільнюса заснований Яковом Магідом у 1971 р. Спочатку це був вокально-інструментальний ансамбль «Фаєрлех». Через рік утворилося основне ядро ентузіастів музики, до ансамблю увійшла група танцюристів, і відбувся перший концерт. Нині фольклорний ансамбль очолює Лариса Вишняускає.

Учасниками команди є не лише євреї, а й литовці, росіяни, поляки та українці. Це, мабуть, єдиний ансамбль у Європі, який пропагує культуру їдиш, що знаходиться під загрозою зникнення, через музику, пісні, танці та великі традиційні фестивалі.

До складу ансамблю входять три танцювальні колективи: наймолодші учасники (керівник – Єлизавета Волинська та Арікас Крупас). А також вокальні колективи: дитячі, юнацькі та дорослі групи (диригент Михайло Яблонський (Філіпов)). З 2011 року ансамбль відновив музичний колектив (диригент Ілля Рапопорт).

Концерти Фаєрлеха відрізняються цілісністю, природністю, грайливістю та сценічною культурою. Вони не обмежуються культурою їдиш, оскільки програми ансамблю багаті на культурні традиції сефардів, Ізраїлю, Ємену, Марокко та інших країн, тісно пов'язаних з єврейською історією.

Фаерлех активно виступає не тільки в Литві, а й за кордоном. Його концертна програма була представлена глядачам у Фінляндії, Росії, Грузії, Узбекистану, Ізраїлі, Бельгії, Швеції та на теренах інших країн[16].

Також хореографічний ансамбль “Єврейські мініатюри” існує з 2000 року. Його мета — привернути увагу молоді до єврейської культури не тільки в хореографічному аспекті, але й для ознайомлення з історією, традицією, літературою, образотворчим мистецтвом і музикою. Головним завданням ансамблю є відродження танцювальної культури єврейського народу.

У репертуарі ансамблю, окрім хореографічних мініатюр, є великі хореографічні вистави (“Рут”, “Цинамонові небеса”, “Штукар”), відзначені преміями на багатьох конкурсах і фестивалях в Україні та за кордоном. Музичний матеріал, на якому базується репертуар, являє собою кращі взірці усіх жанрів: обробки народних мелодій, поп — або джазові композиції, камерні та симфонічні твори.

Ізраїльські народні танці - це унікальне явище сучасного фольклору. Незважаючи на безліч змін у цінностях, мріях та способі життя ізраїльтян, вони все ще танцюють старі танці 1940-х та 1950-х років - років, протягом яких було створено більше нових танців, ніж у будь-якій іншій культурі світу.

За словами інструкторів з народних танців, донедавна існувало близько трьох тисяч ізраїльських народних танців. Однак деякі з них вже не танцюють. Важко визначити, які з танців не практикуються. Найбільш розповсюдженим є танець «Хора».

Сьогодні в Ізраїлі існують спілки, завданням яких є збереження спадщини ізраїльського народного танцю. Близько ста тисяч людей регулярно танцюють принаймні раз на тиждень, а додатково сто тисяч танцюють кілька разів на рік[12].

Ізраїльський танець часто вважають однією з форм народного танцю, який супроводжується музикою з Ізраїлю. Він спочатку утворився під час богослужінь при створенні нової культури в стародавньому світі, в результаті

поєднання різноманітних форм танцю поряд з традиційними кроками. Ізраїльський народний танець включає в себе навіть балетні рухи.

Хоча єврейських традиційних танців в балеті практично не зустрічається, євреї зробили досить вагомий внесок в цю класичну форму танцю. Наприклад, всесвітньо відомий український балет був створений в основному єврейськими танцюристами і хореографами. Школа американського балету, яка зараз процвітає в Нью-Йорку, була створена по суті Лінкольном Кірстейном разом з Джорджом Баланчин[13].

Мабуть, немає в світі іншого народу, на чю долю випало стільки страждань, ніж народ Ізраїлю. Тим не менш, вроджене життєлюбство, оптимізм та хитрість, а в чомусь і везіння, допомогли цьому народові вижити в цьому світі і пронести крізь віки свою своєрідну, самобутню, оригінальну, не схожу ні на одну іншу культуру.

Найвідоміша композиція з єврейської культурної спадщини на території колишнього Радянського Союзу - «Сім сорок». Практично всі від мала до велика знають мелодію цієї пісні, і коли на різних вечірках і весіллях включають цю мелодію, мало хто може всидіти на місці - ноги самі рвуться в танок, дрібно перебираючи по підлозі, руки самі складаються в ліктях, губи самі посміхаються.

Ще одна вкрай відома композиція - «Тум-балалайка», більш повільна і ніжна, але тим не менше кличе піднятися зі стільця і почати танцювати.

Що ж говорити про «Хава нагіла», то мало хто знає переклад цих слів, але з перекладу вони означають «Давай веселитися». Тому цей танець є дуже жвавим і танцювальним. Він має нескладні рухи для виконання, та легкі слова, котрі легко повторювати тим, хто не знає єврейської мови.

Крім цих танців існують ще запально-бодьорі «Кан» і «Хору», задержуватий «Фрейлехс» (в перекладі «веселощі») ... Важка і сумна історія єврейського народу не відбилася на вмінні цього народу насолоджуватися життям[17].

Єврейський народний танець залюбки осучаснюють та підлаштовують під сучасну музику. І це актуально не тільки для єврейських хореографічних колективів, а й для ансамблів інших народів. Завдяки своїй яскравості та емоційності, єврейський танець використовують і оновлюють по сьогоднішній день.

Нажаль не існує інформації щодо використання хореографічної картини «Вихід» створеною професійними хореографами. Але ця подія відома, мабуть, кожному, тим паче єврею. Тому інтопретація цієї історії з допомогою танцю, можлива. Отже, вона може мати більший або менший обсяг історії. Також назва, даної постановки, залежить від самого хореографа та його мислення.

Слід зауважити, що своє натхнення хореограф може брати як з літературного, історичного джерела - Біблії, так і використовуючи допоміжні засоби такі як мультфільми та фільми. Ця тема розкривається у повному об'ємі саме з допомогою використання графічних методів передачі інформації, тому хореографу-постановнику слід переглядати такі матеріали задля того, щоб точніше і яскравіше передати деталі, які в літературному джерелі можна не помітити.

Реалізувати таку виставу на сцені, хореографу допоможуть знання про гармонійне використання допоміжного матеріалу, такого як: освітлення, декорації, необхідні атрибути та інше. Отже одне із головних завдань хореографа, зробити матеріал зрозумілим для сприйняття, та донести основну думку до глядача.

Сучасний танець розвивається у двох напрямках: поширення жанру народного танцю, який супроводжував дозвілля перших поселенців, що присвятили себе відродженню своєї давньої батьківщини; та створення художнього танцю, що призвело до появи сценічних постановок, створених професійними балетмейстерами та виконаних спеціально підготовленими танцівниками.

Танець як художня форма був завезений в країну в 1920-і роки викладачами та прихильниками танцю, що приїхали з культурних центрів

Європи. Після державотворення мистецтво танцю було піднято на високий професійний рівень

багатьма танцювальними колективами, кожен з яких володів своїм стилем і баченням танцю.

Сьогодні понад десяток професійних танцювальних колективів, головним чином із Тель-Авіва, виступають із різноманітним репертуаром по всій країні та за кордоном.

Ізраїльський балет виріс із невеликої студії класичного танцю, художніми керівниками якої були Берта Ямпільська та Гілель Маркман. Це був єдиний професійний колектив класичного балету в країні, який виконував класичні, неокласичні та сучасні постановки, створені Ямпільською, а також балети Баланчина та інших широко відомих хореографів.

У Тель-Авіві також знаходяться Бібліотека танцю та Архів танцю Ізраїлю. Вони служать як дослідницькі центри, видають книги з танцювального мистецтва та щорічні збірки з танцю Ізраїлю. Навчання танцю проводиться в єрусалимському та тель-авівському відділеннях Академії музики та танцю ім. Рубіна, студіях "Бат-Дор" у Тель-Авіві та Беер-Шеві, школі імені Тельми Еллін у Гіватаїмі та багатьох інших школах танцю та курсах по всій країні.

Внесок Ізраїлю в область фізичного виховання включає метод Моше Фельденкрайза, який у наш час викладається у всьому світі, та систему запису рухів Ешколь-Вахмана, одну з трьох найвідоміших систем запису рухів танцю у письмовій формі.

Кібуцний ансамбль сучасного танцю був заснований у 1970 році Єгудіт Арнон, членом кібуца Гаатон у Галілеї, що біля ліванського кордону. Єгудіт перетворила групу молодих танцюристів-аматорів на одного з ведучих сучасних танцювальних колективів Ізраїлю, які користуються міжнародним визнанням. В даний час художнім керівником та балетмейстером ансамблю є Рамі Беер.

Танцювальний ансамбль "Батшева", створений у 1964 році Мартою Грехем та баронесою Батшевою де Ротшильд, спочатку ґрунтувався на принципах Грехем, але завжди надавав великого значення балетній підготовці. За понад сорок років свого існування ансамбль, можливо, став найвідомішою візитною карткою ізраїльської культури у світі. До його складу входять 65 учасників – від танцівників до членів групи технічної підтримки. Нині його художнім керівником є Охад Нахарін, а балетмейстером – Шарон Еяль.

Як і багато інших танцювальних колективів в Ізраїлі, Батшева ставить перед собою і виховні завдання. Ансамблем розроблено значну кількість популяризаторських програм, націлених на привнесення танцю у життя всіх верств ізраїльського суспільства. На думку колективу, його роботи відрізняються виразністю, динамічністю, новизною, емоційністю та естетикою, що відображають духовно-енергетичний потенціал країни.

"Вертіго" - ансамбль сучасного танцю, що користується великим успіхом, заснований в 1992 році двома танцівниками: Аді Шаалем і Ноа Вертхайм. Гастролюючи у всьому світі, цей колектив вже отримав за свою роботу кілька міжнародних нагород. Більшість його репертуару побудована на оригінальній хореографії Вертхайм, включені також новаторські проекти у постановці інших хореографів.

Школа танцю "Вертіго" в Єрусалимі, заснована в 1997 році, здійснює навчання класичному балету, сучасному танцю та імпровізації, як любителів, так і професійних танцівників.

Керівник танцювального ансамблю Інбаль Пінто хореограф Інбаль Пінто – одна з висхідних зірок міжнародного небосхилу. Колишня учасниця танцювального ансамблю "Батшева", вона отримала численні нагороди за постановку танців із тих пір, як почала займатися хореографією в 1990 році.

Всеобщая любов публики к народному танцу привела к появлению профессиональных преподавателей и регулярным занятиям танцем тысяч людей, видящих в нем приятную форму активного отдыха. С 1988 года ежегодно проводится трехдневный международный фестиваль народного

танца в Кармиэле, городке в центральной Галилее. В фестивале участвуют танцевальные коллективы из Израиля и со всего мира.

Наряду с израильским народным танцем и его влиянием, важную роль играют традиционные танцы различных этнических групп, которые отражают как концепцию "сбора изгнанников" на Земле Израиля, так и плюралистическую природу израильского общества[21].

Висновки до першого розділу

Підводячи підсумки можна визначити те, що розвиток єврейської хореографії розпочався ще у давнину, коли євреї переходили через море, рятуючи себе від єгипетського рабства. Танці стали для євреїв проявом емоцій радості, або печалі. Саме яскравість та щирість почуттів, яка у повній мірі виявляється в єврейському танці, здобула велику пошану з боку глядачів.

На сьогоднішній день по всьому світі створено багато балетів та професійних колективів, які стилізують, або зберігають першооснову єврейського танцю. Єврейська харизматичність припала на душу не тільки хореографам-постановникам єврейського походження, а й багатьом хореографів по всьому світу.

Народні єврейські традиції є основоположником культури, яку вони передають своїм нащадкам споконвіку. Їх традиції пов'язані з багатьма святами, які супроводжуються піснями та танцями і слугують нагадуванням про події, які відмічаються в це свято.

Частіше за все, усі традиційні свята пов'язані з визволенням чи перемогою над ворогами. Але інколи свято не містить в собі передісторію, але багато значить для майбутнього життя з Богом на Небесах.

Також знання традицій єврейського народу допомагають при створенні творчого хореографічного дійства. Щоб повністю зрозуміти та відчути єврейський танець, слід ознайомитись хоча б з декількома єврейськими традиціями. Бо саме через традиції можна дізнатися про характер цієї особливої та незрівнянної нації.

Знання теорії та літератури по темі «Вихід», мають важливе значення для створення практичної частини бакалаврської роботи. Маючи в основі першоджерело – Біблію, можна створити балетмейстерську роботу, основу на історичних фактах та зрозумілу сучаснику своєю хореографічною мовою.

При обробці літературних джерел краще сприймається ідея, мета і завдання автора бакалаврської роботи, які він з допомогою хореографічного тексту доносить до глядача. Завдяки аналізу першоджерел можна знайти багато відповідей на запитання, щодо певних деталей. Обробка книг та всіх письмових джерел пов'язаних з історичною подією і є незамінним етапом перед початком даної балетмейстерської роботи.

Робота «Вихід» створена на основі книги «Вихід», яка є другою книгою у найдавнішому збірнику книг – Біблії. Обробка даної історичної події поглибила мої знання в історії єврейського народу, та надихнула на створення хореографічної картини.

При постановці такого номеру, варто враховувати не тільки першоджерело історичного дійства, але додаткові засоби інформації такі як статті, документальні фільми, вистави, тощо.

Провівши аналіз літературної основи майбутнього хореографічного твору, необхідно приділити увагу поєднанню єврейської народно-сценічної хореографії, класичної та сучасної на одній сцені.

Завданням дипломної роботи є продемонструвати вміння чітко та правильно поєднувати види хореографії, їх синтез, тобто оволодіти вмінням створювати стилізовану хореографію. Тож, обробка творів видатних хореографів допомагає чіткіше зрозуміти суть такої хореографії та її основу і надихає на створення креативної та неординарної хореографії.

Отже, роблячи підсумки теоретичної частини для практичної основи творчого проекту хореографічної картини «Вихід», можна підтвердити, що вони є важливим підґрунтям для правильного та розумного створення хореографічної композиції. Завдяки такому аналізу легше розкрити на сцені свою ідею та задум роботи. Попередній аналіз завжди допомагає

балетмейстеру чіткіше зрозуміти суть твору в першу чергу для самого себе, а потім для глядача.

Звернення до хореографічної скарбниці та знань видатних балетмейстерів є рукою допомоги для студентів. Завдяки чому можна розкрити їх потенціал, показати інтегровані навички із мистецтва балетмейстера та вмінь розкривати на сцені різні образи за допомогою танцювальної лексики і драматургії.

РОЗДІЛ 2.

Художня характеристика творчого проекту

2.1. Лібрето

У самий спекотний день, у самій спекотній країні – Єгипет, євреї знаходились у рабстві і тяжко працювали. Чоловіки день і ніч робили цегли, з яких потім будували піраміди та статуї фараону. Жінки тим часом були служанками при дворах, танцівницями, наложницями, куховарками та швачками.

Вони зовсім не насолоджувались життям, але завжди мали надію, що Господь їх не забуде і визволить з рабства. Саме це надихало їх жити, і час від часу танцювати та співати, навіть під час виснажливої роботи. Але тираністичного правителя це дуже обурювало, і він надавав їм ще більше праці та бив їх плетьми.

Одного разу, коли надія була майже втрачена, Бог посилає своєму народові Мойсея, який має визволити народ Божий – євреїв. Мойсей своє дитинство провів під доглядом дочки фараонової, але коли підріз, побачив страждання народу, і намагався захистити їх убивши єгиптянина. Але йому прийшлося втекти та ховатися у пустелі 40 років. Господь бачив його серце і обрав його для цієї місії.

Тому і пішов він до фараона просити за свій народ. Але фараон маючи жорстоке серце, не відпускав та іще більше мучив Ізраїлевих синів. Тоді Господь насилає 10 кар на Єгипет, і вся країна (крім євреїв) страждала через впертість фараона. Але остання кара погубила дім фараона, та його первістка. І він відпустив їх з Єгипту до землі, яку Бог їм обіцяв.

Євреї виходили з єгипетського рабства поспішаючи, але щасливими та вдячними Богові. Перетнувши Червоне море по суходолу, вони ще більше славили Господа за великі чудеса та дива, які він творив за ради них, знаючи що Він ніколи не залишить ворогів, Свого народу, непокараними.

2.2. Форма, жанр, різновид та стилістика. Ідейно-тематичний аналіз

Форма – хореографічна картина.

Жанр – історична драма.

Різновид та стилістика - єврейський народно-сценічний танець з елементами танцю модерн.

Місце дії - Єгипет.

Тема – історія виходу єврейського народу з рабства. Зображення незламності євреїв, не дивлячись на знущання фараона.

Ідея – заклик до людей не втрачати надію на Бога навіть у жорстоких обставинах, і вірити що Він завжди захистить.

Сюжет:

Серед пустелі у спекотну погоду, фараон поглядає на єврейських втомлених чоловіків, які роблять йому піраміди з цегли. Дівчата танцюють для фараона, щоб його серце веселішало, слуги приносять йому дари та машуть опахалом. Коли він пішов геть, єврейські хлопчики та дівчатка починають танцювати свої єврейські танці, прославляючи свого Бога.

Але коли фараон зі слугами це бачить, починає бити їх та мучити. Євреї повністю знесилені, просять милості у Бога, і він посилає їм Мойсея, який мусить визволити народ з єгипетського рабства.

Мойсей разом з народом Ізраїлевим іде до фараона, та благає відпустити євреїв з рабства. Але фараон не випускає. Тому Бог посилає кари до Єгипту, від яких страждає сам фараон. І мусив відпустити їх. Євреї щасливі виходять з Єгипту до землі, яку їм обіцяв Господь переходячи Червоне море по суші.

Надзавдання – бути незламним та намагатися радіти у важкий час. Виконувати кожну справу зі старанністю, як для Бога, навіть коли це примусово.

Конфлікт - боротьба між двома народами: Божим народом, який зі смиреним серцем слугує своїм мучителям, чекаючи на спасіння від свого Бога; та жорстокими єгиптянами, які не мали в собі духу збунтуватися проти свого правителя, та захистити Ізраїлевих синів. Конфліктні лінії:

Психологічний конфлікт:

- Між Богом та фараоном;
- Між фараоном та євреями;

Соціальний конфлікт:

- Між Мойсеєм та фараоном;
- Між євреями та слугами Єгипту;

Наскрізна дія - сюжетна лінія страждань євреїв від важкого рабства, що зображена на сцені виконанням важких робіт, а саме будівля пірамід, а дівчатками виконанням народних танців Єгипту, не по їх волі. Вони протягом всієї дії молять о милості Божої, але старанно виконують поручене завдання від їх фараона.

Контрдія – фараон ненавидить євреїв за їх чисельність і силу, тому кожного разу коли він бачить їх щасливими та незламними, він мучить їх ще сильніше. Лишає їх радості життя та не випускає їх з рабства, бо користується ними в своїх інтересах.

2.3. Композиційно-архітектонічна побудова

Ескпозиція – знайомство глядача з тяжкою працею Ізраїльських чоловіків, з жорстоким фараоном та його слугами.

Поява на сцені танцюючих дівчат, ухід фараона. Зібрання чоловіків і жінок, початок молитви.

Зав’язка – фараон зі слугами втручається у танець молитви та починають бити євреїв надаючи їм великої шкоди. Євреї залишаються одні на сцені втративши майже всю надію на визволення.

Розвиток дії – але виходить до них Мойсей, який є посланник Божий, і обіцяє їм, що вони вийдуть з єгипетського рабства. Тому вони разом рушають до фараона.

Кульмінація – фараон не відпускає євреїв, тому Господь наслав кару на нього.

Розв’язка – наповнений гора фараон, відпускає народ Ізраїлю з Єгипту. Євреї радісно рушають до землі обіцяної Богом переходячи море.

2.4. Сценарно-композиційний план

Танець (епізод)	Виконавці	Світло	Декорації	Реквізит	Музичний матеріал	Хронометраж
1. Поява на сцені працюючих євреїв та фараона з слугами	6 виконавців(3 хлопця єврея, фараон і 2 слуги)	Приглушене світло	Вікривання куліси, Цегли, 3 відра цементу	опаха для фараона, цегли	Уривок з пісні «Following tzipporah» Hans Zimmer	0:54

2. Поява дівчаток танцівниць, ухід фараона.	6 танцівників (3 хлопця, 3 дівчат)	Приглушене світло	Цегли, 3 відра цементу	Кольорові ткани, цегли	Уривок з пісні «Following tzipporah» Hans Zimmer	0:20
3. Зібрання на танцювальну молитву чоловіків та жінок	6 танцівників (3 хлопця, 3 дівчат)	Приглушене світло	-	-	Уривок з пісні «Deliver us» Ofra Haza	0:37
4. Вихід фараона та слуг, б'ють євреїв	9 танцівників (3 хлопець, 3 дівчини, фараон і 2 слуги)	Темрява, чергується з світлом у такт	-	батіг	Уривок з пісні «Deliver us» Ofra Haza	0:37
5. Ухід фараона і слуг, страждання євреїв, вихід Мойсея	7 танцівників (3 хлопець, 3 дівчини, Мойсей)	Приглушене світло, яскраве світло коли виходить Мойсей	-	Посох Мойсея	Уривок з гімну Ізраїля «Хатіква», додаткові слова з Біблії	1:34

6. Мойсей разом з людьми йде до фараона	10 виконавців на сцені (Мойсей, 3 хлопця, 3 дівчини, фараон, 2 слуги)	Мерехтлив е світло	-	Тканини чорного кольору, що імітують кари Бога	Уривок з мінусу пісні «молоді» базар	0:32
7. Вихід від Єгипту, перехід через море, переможній танець	7 танцівників (3 хлопця, 3 дівчини, Мойсей)	Яскраве денне світло	Море, з синьої тканини	Посох, кольорова тканина кіпи на голові	Уривок з пісні танцю колективу Сімха «Танець зі щляпами»	2:03

2.5. Дійові особи та їх характеристика

Головні герої:

Єврейський народ – у хореографічній картині виконують цю роль три дівчини та три хлопця. Усі шестеро у гарній фізичній формі, але худі, бо мають нестачу у їжі. Щирі, сміливі та незламні, люблять свого Бога та ніколи не втрачають надії на визволення.

Мойсей – чоловік у літніх віках, має сиву бороду та волосся. Впевнений у тому, що Бог призвав його до Єгипту, щоб визволити Божий народ з рабства. Дуже добрий та спокійний, але сильний духом.

Фараон – жорстокий, власний на перший погляд чоловік. Але якщо розглядати його дії, можна зрозуміти що він перш за все трусливий та розчарований. Високий, сильний, смуглявої шкіри.

Другорядні герої:

Слуги фараона – такі ж трусливі як фараон, насліпо слухаються фараона і виконують усі накази. Мають широкі плечі, розгублений вигляд, смуглу шкіру.

2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору

I частина.

Темп: Adagio (повільно); розмір 4/4; лад мінорний; форма період.

II частина.

Темп: Adagio (повільно); розмір 3/4; лад мінорний; форма період.

III частина.

Темп: Allegro moderato (скоро, помірно); розмір 2/4; лад мінорний; форма період.

IV частина.

Темп: Adagio (повільно); розмір 3/4; лад мінорний; форма період.

V частина.

Темп: Allegro moderato (скоро, помірно); розмір 2/4; лад мінорний; форма період.

VI частина.

Темп: Allegro moderato (скоро, помірно); розмір 2/4; лад мажорний; форма період.

2.7. Сценографія

Умови виконання:

1. Сцена середнього розміру;
2. Обов'язкова наявність центральних та бокових куліс, сквізних;
3. Світлове оформлення;
4. Відеокамера;

Реквізит:

1. Кольорові ткани;
2. Довга синя та чорна тканина;
3. Опахало;
4. Батіг
5. Цеглини
6. Відро
7. Дари для фараона

Світлове оформлення:

1. Приглушене світло;
2. Мерехтіння;
3. Темрява;
4. Яскраве світло.

Костюми:

Костюм дівчат: біла спідниця з кольоровим фартухом, блузка такого ж самого кольору як фартух, та косинка. У кожної дівчини свій колір: червоний, розовий, та зелений. Танцюють босоніж. (див. Додаток А).

Костюм хлопців: звичайна сорочка та чорні штанці, босоніж. (див. Додаток Б).

Костюм Мойсея: довга сукня, кардиган, посох, сандалі, покривало на голову (див. Додаток В).

Костюм фараона: звичайний одяг фараона (див. Додаток Г).

ВИСНОВКИ

Бакалаврська робота «Вихід» є показником освіченості та творчого здобутку студента. В її основі лежить історична подія, яка описана у літературному джерелі – Біблії, а саме у книзі «Вихід».

З допомогою бакалаврської роботи, можна більш детально поглинути у культуру народу, який є невід'ємною та основною частиною хореографічної картини «Вихід». Розкривши детально традиції та культуру єврейсько-народної хореографії, з допомогою теоретичної частини, можна грамотно відобразити це все на сцені використовуючи хореографічний текст.

Завдяки художньому аналізу творчого проекту, повноцінно формується хореографічна картина включаючи в собі необхідні деталі. Теоретичне підґрунтя розширює характеристику кожного героя, та надає можливість виконавцю реалізувати даний йому образ з допомогою хореографії.

Теоретичні засади мають важливе значення для створення практичної частини бакалаврської роботи. При обробці літературного джерела краще розуміється ідея та суть тих думок, що хотів донести автор. Завдяки аналізу першоджерела творчого проекту знаходяться багато відповідей на питання та уточнень, щодо певних деталей.

Текстовий варіант настановує на певні думки, пов'язані з тим як інтерпретувати на сцені засобами хореографії – рядки із історії. Обробка книг та всіх письмових джерел пов'язаних із твором є просто незамінним та незмінним етапом перед початком балетмейстерської роботи, звісно якщо задумка хореографа пов'язана з тим чи іншим літературним сюжетом.

Відтворена практична частина даного творчого проекту збільшує інтерес суспільства до проблематики та питань, які були представлені спочатку у письмовому виді. Тобто, здійснюється процес розвитку та

переосмислення у даному випадку над темами: віри у краще майбутнє, віра і довіра Богові та впевненість в його незмінності та милості.

Хореографічна картина «Вихід» є цілісним танцювальним номером, що не може бути поділеною та використовуватися у якості окремих самостійних танцювальних номерів концертної програми. Твір може виконуватися на звичайних танцювальних площах, будинків культури чи театрів.

Дана бакалаврська робота може бути розширена. Мається на увазі, про додавання до сюжетної лінії інших другорядних героїв та паралельних сюжетних ліній відповідно. Але оскільки за завданням є обмеження в хронометражі, то цей варіант постановки має такий вигляд.

Творчий проект є важливим етапом становлення студента як балетмейстера із чітко вираженим стилем та баченням майбутньої композиції. Вона демонструє знання набуті протягом чотирьох років навчання та підсумовує їх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайцев Є., Колесниченко Ю. Основи народно-сценічного танцю. Навчальний посібник для вищих закладів культури і мистецтв I – IV рівнів акредитації / Видання друге, доопрацьоване і доповнене – Вінниця: Нова книга, 2007.
2. Литвиненко В.А. Зразки народної хореографії: Підручник. 2-е вид. – Київ: Альтерпрес, 2008.
3. Сюжетні Танці. Збірник / Упорядник А. І. Ніколаєва. – Київ: Мистецтво, 1966.
4. Танці народів світу. – Репертуарний збірник / Упорядник А. І. Белінська. – Київ: Мистецтво, 1961.
5. Дуєтно-сценічний танець. Методичні вказівки для викладачів та студентів спеціалізації хореографічне мистецтво. / Состав. В.В. Пуйова, В. М. Пуйов. – Рівне: РДК, 1994.

Електронні ресурси

1. Біблія на українській мові, переклад Івана Огієнка: <http://www.my-bible.info/biblio/ukrainskaya-bibliya/index.html> (дата 10.12.21);
2. Єврейський танець: особливості, популярні види, представники на Миколаївщині: <https://ocnt.com.ua/yevrejskij-tanec-korotko-pro-osoblivosti-populyarni-vidi-predstavnikiv-na-mikola%D1%97vshhini/> (дата звернення 21.12.21);
3. Феєрія єврейського танцю: <https://www.hesedbesht.org.ua/feyeriya-yevrejskogo-tancyu/> (дата звернення 03.01.22);
4. Національна єврейська спільнота: https://ukrainer.net/yevreyi/?gclid=Cj0KCQjw06OTBhC_ARIsAAU1yOWp_o5eWA-JBoTlbqtoJr93i1jaBhxULUPkgaB333TEX6jfBJ59dBHEaAr-4EALw_wcB (дата звернення 12.01.22);

5. Єврейські закони та традиції:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F:%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97 (дата звернення 05.02.22);

6. Довідка про єврейські символи:

file:///C:/Users/USER/Downloads/EM_Traditions.pdf (дата звернення 23.02.22);

7. Вплив етнічних напрямків на сучасне мистецтво хореографії:

<http://referat-ok.com.ua/work/vpliv-etnichnih-naprjamkiv-na-suchasne-mistectvo-horeografii/> (дата звернення 16.03.22);

8. Основи сучасної хореографії: [http://arts-](http://arts-library.com.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/188/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%20%d1%81%d1%83%d1%87%d0%b0%d1%81%d0%bd%d0%be%d1%97%20%d1%85%d0%be%d1%80%d0%b5%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%97%202006.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[library.com.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/188/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%20%d1%81%d1%83%d1%87%d0%b0%d1%81%d0%bd%d0%be%d1%97%20%d1%85%d0%be%d1%80%d0%b5%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%97%202006.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://arts-library.com.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/188/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%20%d1%81%d1%83%d1%87%d0%b0%d1%81%d0%bd%d0%be%d1%97%20%d1%85%d0%be%d1%80%d0%b5%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%97%202006.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення 30.03.22);

9. Єврейський народний танець: історія, особливості, види:

<https://jak.koshachek.com/articles/evrejskij-narodnij-tanec-istorija-osoblivosti-vidi.html> (дата звернення 09.04.22);

10. Культура Ізраїлю:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%86%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%8E (дата звернення 17.04.22);

11. Єврейський танець: [https://faqukr.ru/mistectvo-ta-rozvagi/96160-](https://faqukr.ru/mistectvo-ta-rozvagi/96160-evrejskij-tanec-chastina-bagatjushhoi-kulturi.html)

[evrejskij-tanec-chastina-bagatjushhoi-kulturi.html](https://faqukr.ru/mistectvo-ta-rozvagi/96160-evrejskij-tanec-chastina-bagatjushhoi-kulturi.html) (дата звернення 20.04.22);

12. Діяльність єврейського танцю «Мааян» та його вплив на культуру Мелітопольщини: <https://naurok.com.ua/naukova-robota-diyalnist-ansamblyu-vreyskogo-tancyu-maayan-ta-yogo-vpliv-na-rozvitok-interkulturno-melitopolschini-21520.html> (дата звернення 25.04.22);
13. Традиційні єврейські танці: <https://jak.koshachek.com/articles/tradicijni-evrejski-tanci.html> (дата звернення 01.05.22).
14. Єврейська культура:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%B5%D1%97#%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0 (дата звернення 08.05.22);
15. Єврейський народний танець, історія та особливості:
<https://jak.koshachek.com/articles/evrejskij-narodnij-tanec-istorija-osoblivosti-vidi.html> (дата звернення 08.05.22);
16. Єврейський ансамбль пісні і танцю «Фаерлех»:
<https://www.vilniuskc.lt/ua/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%BB%D1%8C-%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96-%D1%96-%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%8E-%D1%84%D0%B0/>
(дата звернення 9.05.22);
17. Єврейські народні танці: <https://kolibri.co.ua/index.php/evreyski-narodni-tanci.html> (дата звернення 9.05.22);
18. Традиції єврейського танцю: <https://jak.koshachek.com/articles/tradicijni-evrejski-tanci.html> (дата звернення 10.05.22);
19. Історія єврейського народу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F (дата звернення 10.05.22);

20. Єврейські танці Ізраїлю: <https://jak.koshachek.com/articles/evrejskij-tanec-izrail-ejlat-2019.html> (дата звернення 10.05.22);
21. Танцювальне мистецтво Ізраїлю:
<https://embassies.gov.il/minsk/AboutIsrael/Culture/Pages/Dance.aspx> (дата звернення 10.05.22);
22. Єврейське свято Песах:
https://ru.chabad.org/library/article_cdo/aid/1494792/jewish/- .htm (дата звернення 10.05.22).

ДОДАТКИ

Додаток А. Костюм дівчат.

Додаток Б. Костюм хлопців.

Додаток В. Костюм Мойсея.

Додаток Г. Костюм фараона.

